

STAN I STRUKTURA REJESTROWANEGO BEZROBOCIA NA WSI W 2012 ROKU

I. WSTĘP

Analiza danych statystycznych dotyczących bezrobocia na wsi, niezależnie od źródeł jego pochodzenia, potwierdza niekorzystną sytuację na rynku pracy ludności zamieszkałej na terenach wiejskich. Bezrobocie na wsi ma inny charakter niż w mieście, jest bardziej trwałe, a rynek pracy jest mniej elastyczny. Zachodzące przemiany gospodarcze wpłynęły nie tylko na poziom aktywności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich, ale ukazały społeczne i gospodarcze opóźnienia rozwojowe w rolnictwie i na terenach wsi. Stąd rynek pracy na wsi dotkliwie odczuwa przemiany gospodarcze. Analiza danych pokazuje również na wyraźny podział ludności zamieszkałej na wsi na związaną z gospodarstwami rolnymi oraz na ludność bezrolną, wskazując jednocześnie na trudniejszą sytuację tej drugiej. Należy jednak zaznaczyć, że w sytuacji spowolnienia gospodarczego, które obserwowane jest od 2009 r., zmiany koniunkturalne i związaną z nimi utratę miejsc pracy bardziej odczuwają mieszkańcy miast, gdzie głównie usytuowane są zakłady pracy.

W opracowaniu wykorzystano głównie dane statystyczne gromadzone przez powiatowe urzędy pracy na podstawie sprawozdawczości o rynku pracy (sprawozdanie MPiPS-01 „O rynku pracy” wraz z załącznikami), dotyczącej bezrobocia rejestrowanego. W mniejszym stopniu przedstawiono dane odnoszące się do aktywności ekonomicznej ludności, publikowane przez Główny Urząd Statystyczny, stanowiące komplementarne dla bezrobocia rejestrowanego źródło informacji.

II. CHARAKTERYSTKA OBSZARÓW WIEJSKICH¹

Pod względem liczby ludności Polska znajduje się na 6 miejscu wśród krajów Unii Europejskiej. W przypadku natomiast gęstości zaludnienia plasujemy się w grupie średnio zaludnionych państw europejskich. Na 1 km² powierzchni mieszka 123 osoby; w miastach 1.084, na terenach wiejskich 52. Od 2003 r. obserwuje się wzrost liczby ludności wiejskiej i jej udziału w ogólnej liczbie mieszkańców.

W roku 2012, w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba osób zamieszkałych na wsi wzrosła o 230,0 tys., tj. o 1,5%. Względny wzrost liczby ludności wiejskiej odnotowano w 15 województwach, przy czym największy w pomorskim (o 2,9%), warmińsko-mazurskim (o 2,7%) oraz dolnośląskim (o 2,4%). Jedynie w województwie opolskim liczba ludności z terenów wiejskich zmniejszyła się o 1,5%.

Do najgęściej zaludnionych obszarów wiejskich należą obszary w województwach małopolskim, śląskim i podkarpackim (odpowiednio 126, 121, 75 osób/km²), do najrzadziej w zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim (25 osób/km²) oraz lubuskim (28 osób/km²).

Obszary wiejskie zajmują w Polsce powierzchnię 291,1 tys. km², co stanowi 93,1% obszaru kraju. Na obszarach wiejskich w 2012 r. mieszkało 15.152,8 tys. osób, tj. 39,3% ogółu ludności. Społeczeństwo polskie jest więc silnie zurbanizowane, jednak ponad 1/3 ludności kraju to osoby stale mieszkające na wsi.

Należy też podkreślić, że zgodnie z wynikami opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny, prognozy demograficznej ludności na lata 2008-2035, do końca tego okresu będziemy obserwować ubytek ludności w miastach, natomiast na terenach wiejskich do 2020 roku liczebność zamieszkującej tam populacji będzie wzrastała.

Sukcesywny wzrost liczby ludności zamieszkałej na wsi znajduje przełożenie w odwróceniu tendencji odpływu ludności z obszarów wiejskich. Trend dodatniego salda migracji na wieś

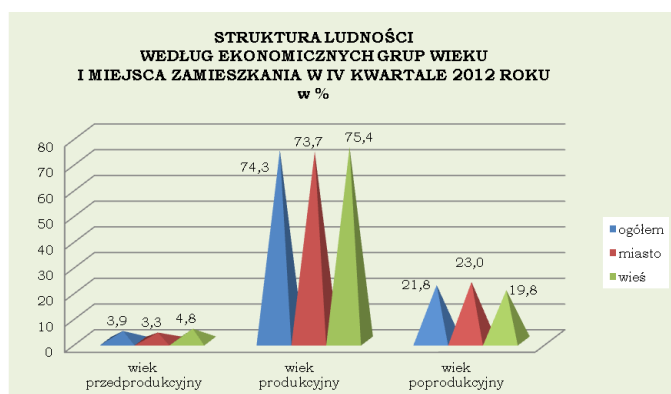
¹ Źródło:

„Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2012 r.”, GUS, Warszawa 2012
„Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035”, GUS, Warszawa 2009

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy

miał miejsce w ostatnich czterech latach, przy czym saldo dodatnie dotyczyło migracji wewnętrznych. Obserwowany był natomiast większy odpływ ludności z obszarów wiejskich za granicę. Według GUS tendencje te będą się utrzymywać w kolejnych latach. Jednocześnie wsparcie z budżetu unijnego przyczynia się do realizacji wielu inwestycji na obszarach wiejskich, w tym w zakresie poprawy infrastruktury, ochrony środowiska, podejmowania działalności agroturystycznej. Duży wpływ na kierunek migracji mają też wyższe koszty utrzymania w mieście i wiążące się z nimi, obserwowane od kilku lat przemieszczania ludności z miast na obszary podmiejskie.

Mimo pozytywnych zmian zachodzących na wsi, obserwowane jest, wymienione wcześniej, zjawisko zwiększonej migracji za granicę z terenów wiejskich. Trzeba przy tym podkreślić, że w ostatnich latach tempo wyjazdów na pobyt stały zostało wyhamowane, wzrosła natomiast skala wyjazdów na pobyt czasowy. Niepokojący jednak pozostaje fakt, że wyjeżdżają osoby młode i lepiej wykształcone, tym bardziej, że generalnie poziom wykształcenia mieszkańców wsi, nadal kształtuje się niekorzystnie w porównaniu z ludnością miast. Według BAEL, IV kwartał 2012 r., największy odsetek wśród ludności wiejskiej w wieku 15 lat i więcej – po 30,3% - stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym, podczas gdy w miastach udział ludności o tym poziomie wykształcenia wynosił odpowiednio 21,2% i 15,9%. Wykształcenie wyższe posiadało 11,5% ludności wiejskiej, natomiast ludności miejskiej 25,7%.

Biorąc pod uwagę strukturę wiekową ludności, rozkład wiekowy ludności wiejskiej z punktu widzenia zasobów pracy jest korzystniejszy niż w miastach. Wyższy w stosunku do ogólnej liczby pozostaje na wsi odsetek osób w wieku produkcyjnym – 75,4%, przy 73,6% w miastach, oraz w wieku mobilnym (do 44 lat) – 47,4%, wobec 44,6% w miastach. Niższy jest odsetek osób starszych (w wieku pow. 60 lat), wynoszący w IV kwartale 2012 r. 23,3%, wobec 26,9% w miastach, wyż-

szy natomiast, kształtujący się na poziomie 17,2%, osób młodych (do 24 roku życia), przy 13,2% wśród ludności miast.

Należy jednak podkreślić, że w rzeczywistości część osób pracujących i mieszkających na wsi powinna zostać zaliczona do bezrobotnych lub biernych zawodowo, ponieważ w przypadku braku możliwości świadczenia pracy w gospodarstwie rolnym, pozostawałaby bez zatrudnienia. Osoby takie zazwyczaj utrzymują się z niezarobkowych źródeł dochodu przyznawanych innym członkom rodzin, m.in. z tytułu ubezpieczenia rolników.

Nadal trudnym problemem pozostaje bezrobocie ludności bezrolnej z terenów wiejskich. Bezrobotnymi stali się nie tylko pracownicy byłych państwowych gospodarstw rolnych, ale także mieszkający na wsiach pracownicy zlikwidowanych przedsiębiorstw i instytucji pracujących na rzecz rolnictwa, jak i osoby zatrudnione w innych likwidowanych bądź ograniczających miejsca pracy zakładach, w tym przede wszystkim ludność dwuzawodowa.

Charakterystyczne dla ludności pracującej z obszarów wiejskich są też dojazdy do pracy poza miejsce zamieszkania, stanowiące jedyny sposób na podjęcie zatrudnienia, co ma również znaczenie przy niskiej mobilności społeczeństwa i wzroście bezrobocia.

Na wsi polskiej mamy więc do czynienia z nadmiarem siły roboczej w rolnictwie i brakiem miejsc pracy dla ludności nierolniczej. Mając na uwadze przedstawione powyżej tylko niektóre uwarunkowania dotyczące ludności zamieszkującej na obszarach wiejskich należy podkreślić, że aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych z tych obszarów wymaga podejmowania kompleksowych działań, które pomogą im w znalezieniu zatrudnienia przede wszystkim w sektorze pozarolniczym.

III. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA LUDNOŚCI ZAMIESZKAŁEJ NA WSI²

Tab. 1. Ludność aktywna i bierna zawodowo w IV kwartale 2012 r.

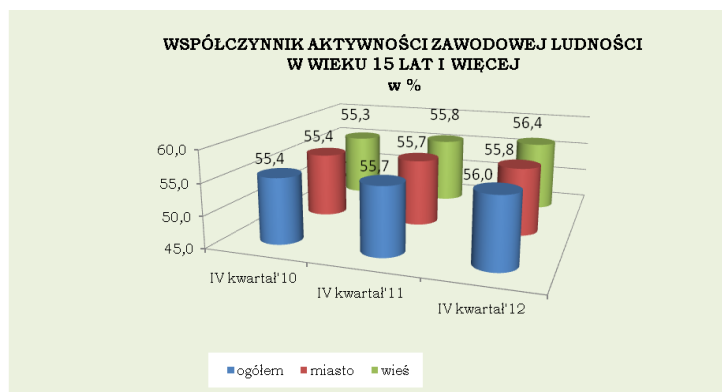
Wyszczególnienie	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo
	ogółem	pracujący	bezrobotni	
w tysiącach				
Ogółem	17 394,0	15 636,0	1 757,0	13 656,0
Miasta	10 590,0	9 511,0	1 079,0	8 397,0
Wieś	6 803,0	6 125,0	678,0	5 259,0

W IV kwartale 2012 r. zbiorowość aktywnych zawodowo liczyła 17.394,0 tys., natomiast biernych zawodowo 13.656,0 tys. osób. W porównaniu z analogicznym okresem w 2011 r. liczba osób aktywnych zawodowo wzrosła o 99,0 tys. osób, (o 0,6%), zmalała natomiast populacja biernych zawodowo – o 73,0 tys. osób, (o 0,5%). Wśród aktywnych zawodowo wyższa była licz-

ba bezrobotnych – o 75,0 tys. osób (4,5%), jak też i liczba pracujących – o 23,0 tys. osób (o 0,1%). Podobne tendencje zanotowano na wsi, natomiast w miastach spadła liczba pracujących.

Mimo tych zmian obciążenie pracujących osobami niepracującymi pozostało na podobnym poziomie jak w analogicznym okresie ubiegłego roku. Na 1000 osób pracujących przypadało 986 osób niepracujących. Wskaźnik ten w miastach wynosił 996, na wsi 969 osób. W analogicznym okresie 2011 r. kształtował się na poziomie 987 osób, 989 w miastach oraz 985 na wsi.

W IV kwartale 2012 r. ludność aktywna zawodowo stanowiła 56,0% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej, w tym 55,8% w miastach i 56,4% na wsi. Na przestrzeni roku odnotowano wzrost zarówno ogólnego współczynnika aktywności zawodowej, jak też na wsi i w miastach – odpowiednio o 0,3, 0,1 i 0,6 punktu procentowego. Analogicznie jak w IV kwartale 2011 r., aktywność zawodowa ludności wiejskiej była wyższa niż w miastach.

Najwyższy, wynoszący 86,9%, poziom aktywności zawodowej ludności zamieszkałej na wsi obserwowany był dla osób w wieku 40-44 lata, stosunkowo niski wśród młodzieży (15 - 24 lata) – w wysokości 37,1% oraz dla ludności w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej kobiety i 65 lat i więcej mężczyźni) – w wysokości 7,0%. Biorąc natomiast pod uwagę istotny na rynku pracy poziom wykształcenia, najwyższy współczynnik aktywności zawodowej ludności zamieszkałej na wsi charakteryzował osoby z wykształceniem wyższym (83,7%) oraz średnim zawodowym (74,1%). Najniższą natomiast aktywnością zawodową, na poziomie 22,0%, cechowały się osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym.

² Źródło: Aktywność ekonomiczna ludności Polski, IV kwartał 2012, GUS, Warszawa 2013

Od III kwartału 2012 r. do uogólniania wyników BAEL na populację generalną zastosowano dane o ludności Polski w wieku 15 lat i więcej, pochodzące z bilansów opracowanych na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Wprowadzono również zmiany metodologiczne mające na celu dostosowanie populacji objętej badaniem do zaleceń EUROSTAT. Od III kw. 2012 r. poza zakresem badania pozostają osoby przebywające poza gospodarstwem domowym 12 miesięcy i więcej (do II kwartału 2012 r. było to powyżej 3 miesięcy). W związku z wprowadzonymi zmianami prezentowane wyniki BAEL nie są w pełni porównywalne z wynikami badań z lat poprzedzających 2010 r. Dlatego w opracowaniu w części dotyczącej aktywności ekonomicznej zakres danych prezentowanych na wykresach zawężono do 3 ostatnich lat.

Tab. 2. Pracujący

Wyszczególnienie	IV kwartał 2012 (w tysiącach)	IV kw. 2011=100
Ogółem	15 636,0	100,1
Miasto	9 511,0	99,4
Wieś	6 125,0	101,3

W IV kwartale 2012 r. pracowało 15.636,0 tys. osób. Z ogółu pracujących, liczba osób zamieszkałych na wsi wyniosła 6.125,0 tys., czyli 39,2%. W skali roku odnotowano wzrost ogólnej liczby pracujących o 23,0 tys. osób (o 0,1%), przy czym był on generowany przez wzrost liczby pracujących zamieszkałych na wsi - o 80,0 tys. (1,3%), przy spadku o 57,0 tys. (0,6%) liczby pracujących zamieszkałych w miastach.

Wskaźnik zatrudnienia na przestrzeni roku zwiększył się o 0,1 punktu procentowego, tak że pracujący stanowili 50,4% ogółu ludności

w wieku 15 lat i więcej. Wzrost wartości wskaźnika (do poziomu 50,8%), dotyczył wyłącznie ludności z obszarów wiejskich i wynosił 0,4 punktu procentowego, przy spadku w miastach o 0,2 punktu (do poziomu 50,1%). Tak jak i w 2011 r. wskaźnik zatrudnienia był wyższy dla wsi. Należy przy tym podkreślić, że odsetek osób pracujących, będących w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata), pozostawał na wsi niższy i wynosił 65,4%, wobec 65,9% w miastach. Wyższy dla wsi był natomiast odsetek pracujących w wieku przed- i poprodukcyjnym, kształtując się na poziomie odpowiednio 2,8% i 6,9%, wobec 0,9% i 6,6% w miastach.

Tab. 3. Wskaźnik zatrudnienia

Wyszczególnienie	IV kwartał 2012	przyrost/spadek do IV kw. 2011
	w %	w punktach
Ogółem	50,4	0,1
Miasto	50,1	-0,2
Wieś	50,8	0,4

Według BAEL, w IV kwartale 2012 r. stopa bezrobocia ogółem wyniosła 10,1%. Natężenie bezrobocia wzrosło zatem na przestrzeni roku o 0,4 punktu procentowego, w tym w miastach o 0,5, a na wsi o 0,2 punktu, kształtując się na poziomie odpowiednio 10,2% i 10,0%.

Wysoka pozostaje liczba biernych zawodowo, choć populacja ta zmniejsza się. W IV kwartale omawianego roku zbiorowość biernych zawodowo, w liczbie 13.656,0 tys. osób, stanowiła 44,0% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. Była więc o 73,0 tys. osób (0,5%) niższa niż przed rokiem. Spadek ten generowany był zarówno w miastach, jak i na wsi. W odniesieniu do IV kwartału 2011 r. liczba biernych zawodowo w miastach zmniejszyła się o 36,0 tys. osób, tj. o 0,4%, na obszarach wiejskich o 37,0 tys. (0,7%). Wysoki odsetek ludności w wieku produkcyjnym wśród biernych zawodowo (44,1% miasto i 47,0% wieś), świadczy nie tylko o przedłużającym się okresie wejścia na rynek pracy przez ludzi młodych (kontynuacja nauki, uzupełnianie kwalifikacji), ale i o rosnącej grupie osób nabywających uprawnienia do świadczeń społecznych (emerytur, świadczeń przedemerytalnych).

Tab. 4. Bierni zawodowo

Wyszczególnienie	IV kwartał 2012 (w tysiącach)	IV kw. 2011 = 100
Ogółem	13 656,0	99,5
Miasto	8 397,0	99,6
Wieś	5 259,0	99,3

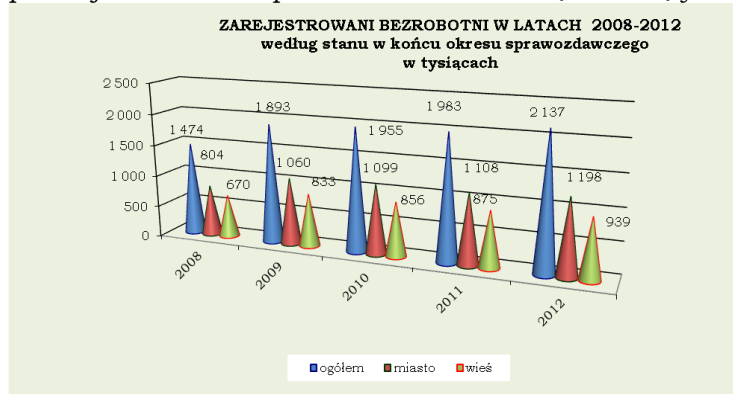
W IV kwartale 2012 r. te dwie przyczyny nieaktywności zawodowej wskazywane były odpowiednio przez 22,5% oraz 42,3% biernych zawodowo mieszkańców wsi. Relatywnie wysoki, wynoszący 15,3%, pozostaje na wsi również odsetek biernych zawodowo z tytułu chorób i niepełnosprawności.

Odnosząc się do przyczyn nieposzukiwania pracy przez mieszkańców miast, odsetek kontynuujących naukę bądź uzupełniających kwalifikacje był nieco niższy (19,6%) od wielkości wykazanych na wsi, dużo wyższy natomiast, wynoszący 50,0%, był odsetek biernych zawodowo z tytułu przejścia na emeryturę. Różnice te widoczne są zwłaszcza w grupie biernych zawodowo będących w wieku produkcyjnym - w miastach emerytura jest przyczyną bierności dla 17,5% osób, na wsi dla 12,2%. Prezentując powyższe dane należy jednocześnie podkreślić, że 61,5% ludności biernej zawodowo mieszkało w miastach.

IV. BEZROBOCIE REJESTROWANE LUDNOŚCI ZAMIESZKAŁEJ NA WSI

1. Poziom i natężenie bezrobocia

Obok wielu zmian w gospodarce, najbardziej dynamiczne, ale i dotkliwe przemiany dokonały się w sferze rynku pracy, który w bardzo krótkim czasie przekształcił się w rynek poważnego niedoboru popytu na pracę. Pojawiło się masowe bezrobocie, osiągające w latach 1993-1994 poziom prawie 3 mln osób. Tak znaczny wzrost bezrobocia w tym okresie był efektem przede wszystkim ograniczania nadmiernego zatrudnienia w gospodarce. W kolejnych latach notowano okresy zarówno spadku jak i wzrostu liczby bezrobotnych. Obniżenia do poziomu poniżej 2 mln osób pod koniec lat dziewięćdziesiątych i ponownego, począwszy od 2001 r.,

wzrostu liczby osób pozostających bez pracy, do wysokości ponad 3 mln. Stopa bezrobocia wynosiła wówczas 20,0% ludności aktywnej zawodowo i należała do najwyższych w Europie. Pod koniec 2003 r. bezrobocie kształtowało się na poziomie 3.175,7 tys. osób. Od tego czasu, do roku 2008, notowany był stały spadek liczby bezrobotnych (od nieco ponad 40,0 tys. osób do ponad 560,0 tys. osób w poszczególnych latach).

Wpływ kryzysu światowego na gospodarkę, spowodował odwrócenie tych korzystnych tendencji. Osłabienie gospodarcze znalazło odzwierciedlenie w wyraźnym wzroście bezrobocia w roku 2009 – do poziomu 1.892,7 tys. osób, tj. o 418,9 tys. (28,4%) w ujęciu rocznym. W kolejnych dwóch latach tempo wzrostu bezrobocia było co prawda słabsze - wyniosło 62,0 tys. osób, czyli 3,3% w 2010 r. i 28,0 tys. osób, tj. 1,4% w 2011 r., jednak w 2012 r., przy utrzymujących się niekorzystnych uwarunkowaniach w gospodarce światowej i europejskiej oraz słabnącej koniunkturze krajowej, odnotowano wzrost bezrobocia o 154,1 tys. (o 7,8%), do poziomu 2.136,8 tys. osób. Stopa bezrobocia wyniosła w tym okresie 13,4% i była o 0,9 punktu procentowego wyższa niż w końcu 2011 r.

Podobnym przemianom podlegała liczba bezrobotnych na wsi z tym, że procesy te monitorowane są od 1994 r., w którym to informacje według miejsca zamieszkania wprowadzone zostały do statystyk Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W końcu 1994 r. bezrobotni mieszkańcy wsi w liczbie 1.157,9 tys. stanowili 40,8% wszystkich bezrobotnych. Tak jak bezrobocie ogółem, od tego okresu wiejski rynek pracy charakteryzował się spadkową tendencją liczby bezrobotnych. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych nastąpił ponowny gwałtowny wzrost bezrobocia na wsi. Wzrost ten utrzymywał się przez kolejne lata. W 2002 r. bezrobocie na obszarach wiejskich osiągnęło najwyższy poziom (ponad 1,3 mln osób). Od 2003 r. do 2008 r. notowany był spadek liczby bezrobotnych zamieszkałych na wsi, przy czym dynamika spadku była słabsza niż w miastach. Na przestrzeni 2008 r. bezrobocie na wsi zmniejszyło się o 115,3 tys. osób, tj. o 14,7%, podczas gdy już w 2009 r. wzrosło o 162,5 tys. (24,2%). Wzrost, ale już w dużo mniejszej skali utrzymywał się przez dwa kolejne lata (odpowiednio o 2,8% i o 2,1%).

W końcu omawianego 2012 r. bezrobocie na wsi osiągnęło poziom 939,0 tys. osób, czyli w ujęciu rocznym wzrosło o 64,5 tys., tj. o 7,4%. Dynamika wzrostu bezrobocia na obszarach wiejskich była słabsza niż w miastach, gdzie bezrobocie zwiększyło się w tym okresie o 89,7 tys. osób, tj. o 8,1%. Względny wzrost liczby bezrobotnych mieszkańców wsi wystąpił we wszystkich województwach, przy czym największy w śląskim (o 11,5%), małopolskim (o 9,4%), łódzkim (o 9,3%) oraz dolnośląskim i wielkopolskim (o 9,2%). Niższe tempo wzrostu bezrobocia na wsi spowodowało, że odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi zmniejszył się w ciągu roku o 0,2 punktu procentowego i ukształtował na poziomie 43,9%.

Istotne jest też przestrzenne zróżnicowanie bezrobocia na wsi. Procentowy udział mieszkańców wsi w ogólnej liczbie bezrobotnych oscylował od 22,0% do 62,8%, przy czym aż w 9 województwach przekraczał średnią dla kraju. Niski, w porównaniu do pozostałych

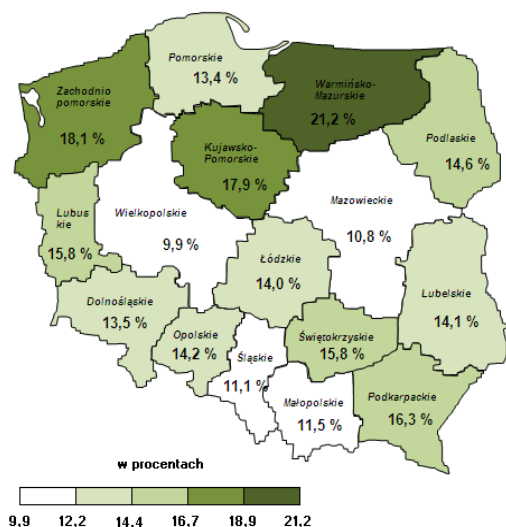
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

województw, odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi zarejestrowano w końcu 2012 r. w województwie śląskim (22,0%). Relatywnie niski występował też w województwach łódzkim, podlaskim, i dolnośląskim, odpowiednio 33,6%, 34,6% i 35,6%. Odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi, przekraczający połowę ogólnej liczby bezrobotnych województwa, odnotowano w podkarpackim (62,8%), świętokrzyskim (55,4%), lubelskim (54,9%), oraz małopolskim (54,6%), Wymienione województwa o najwyższym udziale bezrobotnych zamieszkałych na wsi w stosunku do ogółu bezrobotnych charakteryzują się jednocześnie najwyższym udziałem ludności zamieszkałej na wsi w stosunku do ogólnej liczby ludności.

STOPA BEZROBOCIA WEDŁUG WOJEWÓDZTW

(w % ludności aktywnej zawodowo)

Stan w dniu 31 grudnia 2012 r.

wynosiła ona 18,4% i w stosunku do stanu w końcu 2011 r. zwiększyła się o 1,4 punktu procentowego. Najwyższą stopę liczoną w stosunku do ludności pracującej poza rolnictwem indywidualnym, świadcząca o braku miejsc pracy w przemyśle, w usługach lub w rolnictwie dla nierolniczej części mieszkańców wsi, odnotowano w warmińsko-mazurskim (31,5%), oraz w wymienionych wcześniej województwach podkarpackim (28,6%), świętokrzyskim (27,6%) i lubelskim (26,3%).

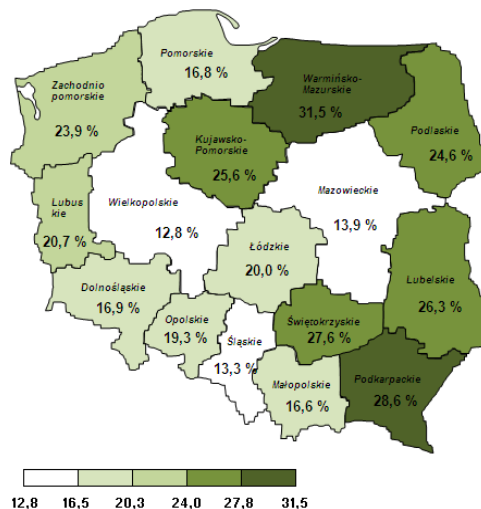
Stopa bezrobocia liczona w stosunku do ludności pracującej poza rolnictwem indywidualnym świadczy pośrednio o bezrobociu ukrytym na wsi. Zjawiska tego nie można jednak dokładnie określić z uwagi na to, że część ludności wiejskiej, mimo że stanowi niewykorzystaną siłę roboczą, nie spełnia jednego z kryteriów niezbędnych do uzyskania statusu bezrobotnego, określonego w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.). Kryterium to dotyczy wielkości gospodarstwa rolnego, stąd w statystykach wykazywane są jedynie osoby posiadające gospodarstwo rolne o powierzchni nieprzekraczającej 2 ha

Mając na uwadze natężenie bezrobocia, mierzone udziałem bezrobotnych do cywilnej ludności aktywnej zawodowo (stopa bezrobocia), nie jest ono różnicowane ze względu na stałe miejsce zamieszkania lub pobytu zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych. Niemniej jednak w wymienionych wcześniej województwach o wysokim udziale bezrobotnych mieszkańców wsi, stopa bezrobocia przekraczała średnią dla kraju, wynoszącą 13,4%. Wyraźnie najwyższa stopa wystąpiła w województwie podkarpackim (16,3%), w świętokrzyskim i lubelskim kształtowała się odpowiednio na poziomie 15,8% i 14,1%. Tylko w województwie małopolskim była niższa od średniej krajowej i wynosiła 11,5%.

Biorąc natomiast pod uwagę stopę liczoną w odniesieniu do ludności pracującej poza rolnictwem indywidualnym (też bez podziału na miasto i wieś), w końcu 2012 r.

UDZIAŁ BEZROBOTNYCH WŚRÓD PRACUJĄCYCH POZA ROLNICTWEM INDYWIDUALNYM

Stan w dniu 31 grudnia 2012 r.

o powierzchni nieprzekraczającej 2 ha zarejestrowanych było 53,5 tys.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Rynku Pracy

bezrobotnych posiadających takie gospodarstwo. Na przestrzeni roku ich liczba wzrosła o 4,3 tys. osób, tj. o 8,8%.

Wzrost bezrobocia wśród tej subpopulacji, przy wzroście ogólnej liczby bezrobotnych zamieszkałych na wsi, skutkowało niewielkim wzrostem, do wysokości 5,7% (o 0,1 punktu), jej udziału w odniesieniu do bezrobotnych mieszkańców wsi. Najwyższy odsetek bezrobotnych posiadających gospodarstwo rolne w stosunku do ogółu bezrobotnych zamieszkałych na wsi odnotowano w województwach: świętokrzyskim (15,0%), podkarpackim (12,6%), łódzkim (11,5%), lubelskim (8,6%), najniższy natomiast w: zachodniopomorskim (0,1%), lubuskim (0,3%), opolskim (0,6%) i dolnośląskim (0,8%).

Mając na uwadze powyższe dane można powiedzieć, że sytuacja ludności zamieszkałej na wsi pozostaje trudna, i że złożyły się na to różne przyczyny. Generalnie do najważniejszych przyczyn utrzymującego się wysokiego bezrobocia ludności zamieszkałej na wsi zaliczyć można:

- niewystarczającą liczbę miejsc pracy zarówno na wsi, jak i w miastach dla ludności nie związanej z gospodarstwami rolnymi, widoczną zwłaszcza w okresie ujemnego wpływu kryzysu gospodarczego na rynek pracy (nie tworzenie nowych, bądź likwidacja istniejących miejsc zatrudnienia, w tym zwiększone zwolnienia grupowe),
- mniejszą w omawianym roku, w odniesieniu do 2010 r., pulą środków Funduszu Pracy na aktywne programy walki z bezrobociem, co spowodowało ograniczenie liczby osób objętych tymi programami (praca subsydiowana, szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe dorosłych, prace społecznie użyteczne),
- utrzymywanie się na rynku pracy ukrytego bezrobocia w rolnictwie.

Największe nasilenie bezrobocia wśród mieszkańców wsi w roku 2012, tak jak i w roku poprzednim, występowało w województwach podkarpackim, świętokrzyskim, lubelskim, małopolskim i warmińsko-mazurskim. Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się najniższą gęstością zaludnienia terenów wiejskich i bezrobocie dotknęło na tym obszarze głównie ludność pozarolniczą, natomiast pozostałe cztery województwa z pasa południowego i południowo-wschodniego charakteryzują się najwyższym udziałem ludności zamieszkałej na wsi w stosunku do ogólnej liczby ludności.

2. Płynność bezrobocia

W omawianym 2012 roku, tak na wsi jak i w miastach, płynność bezrobocia charakteryzowała się zwiększeniem napływu i zmniejszeniem odpływu bezrobotnych z rejestrów urzędów pracy. W miastach napływ w stosunku do napływu z 2011 r. był o 1,8% wyższy, na wsi o 3,4%. W miastach odpływ z bezrobocia w porównaniu z ubiegłym rokiem był niższy o 3,4%, na wsi o 1,0%.

Na przestrzeni całego 2012 r. do urzędów pracy zgłosiło się 1.086,1 tys. osób zamieszkałych na wsi, czyli o 35,8 tys. osób (3,4%) więcej niż w 2011 r. Z liczby tej status osoby bezrobotnej po raz pierwszy uzyskało 241,9 tys. osób, a do ewidencji po raz kolejny powróciło 844,2 tys. osób, czyli 77,7% całego napływu tej populacji (w 2011 r. – 78,4%).

Odpływ z bezrobocia wśród mieszkańców wsi wyniósł w omawianym okresie 1,021,6 tys. osób i był o 9,9 tys. (1,0%) niższy niż w poprzednim roku.

Biorąc pod uwagę przyczyny wyrejestrowań, najwięcej osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi opuściło rejestry z tytułu podjęcia pracy. W całym 2012 r. było to 455,3 tys. osób, czyli 44,6% całego odpływu z bezrobocia tej populacji. Pracę niesubsydiowaną podjęło 388,5 tys. osób, natomiast pracę subsydiowaną 66,8 tys. W porównaniu z 2011 r. liczba podjęć pracy ogółem była o 11,5 tys. osób (2,5%) niższa, przy czym spadek ten dotyczył podjęć pracy niesubsydiowanej (o 26,0 tys. osób, tj. o 6,3%), przy jednoczesnym wzroście podjęć pracy subsydiowanej (o 14,5 tys. osób, tj. o 27,6%).

Wymieniając inne poza pracą subsydiowaną formy aktywizacji kierowane do bezrobotnych (szkolenia, staże u pracodawcy, przygotowanie zawodowe dorosłych³, prace społecznie użyteczne), łącznie w 2012 r. podjęło je 134,3 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi.

³ Forma ta wprowadzona została z dniem 1 lutego 2009 r. nowelą ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 6, poz. 33).

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

W odniesieniu do poprzedniego roku oznacza to, że z wymienionych form skorzystało o 43,4 tys. (47,8%) bezrobotnych z obszarów wiejskich więcej. Osoby wyłączone z tego tytułu z ewidencji urzędów pracy stanowiły 13,1% całego odpływu tej populacji. Rok 2012 był więc rokiem, w którym obserwowano wyraźny wzrost liczby bezrobotnych mieszkańców wsi korzystających z aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu.

W 2012 r. status bezrobotnego z powodu podjęcia nauki utraciło 3,6 tys. osób, tj. 0,4% wyrejestrowań tej populacji. W odniesieniu do 2011 r. zarówno liczba, jak i udział procentowy osób z obszarów wiejskich podejmujących naukę nie uległy zmianie.

Tab. 5. Płynność bezrobocia na obszarach wiejskich w 2012 r.

Wyszczególnienie	Napływ i odpływ bezrobotnych		
	ogółem	zamieszkał na wsi	
	w tysiącach		% do ogółem
Napływ	2 655,0	1 086,1	40,9
po raz pierwszy	576,6	241,9	42,0
po raz kolejny	2 078,4	844,2	40,6
Odpływ	2 500,8	1 021,6	40,9
w tym z powodu			
podjęcia pracy	1 096,4	455,3	41,5
z tego			
pracy niesubsydiowanej	957,1	388,5	40,6
w tym sezonowej	57,7	29,4	51,0
pracy subsydiowanej	139,3	66,8	48,0
z tego			
prac interwencyjnych	31,4	16,9	53,8
robót publicznych	30,4	17,7	58,1
podjęcia działalności gospodarczej	40,1	16,5	41,1
podjęcia pracy w ramach refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego	34,1	14,7	43,2
innych prac	3,2	1,0	32,2
rozpoczęcia szkolenia	79,6	30,8	38,7
rozpoczęcia stażu	174,7	79,8	45,7
rozpoczęcia przygotowania zawodowego dorosłych	0,4	0,2	45,9
rozpoczęcia pracy społecznie użytecznej	46,9	23,6	50,2
niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy	741,1	282,0	38,0

Z tytułu ukończenia 60/65 lat, nabycia praw emerytalnych lub rentowych oraz nabycia praw do świadczenia przedemerytalnego wyrejestrowano 21,0 tys. osób, tj. o 2,2 tys. osób (11,9%) więcej niż w poprzednim roku. Było to zaledwie 2,1% ogółu wyrejestrowanych z ewidencji bezrobotnych mieszkańców wsi. Odsetek wyrejestrowanych z wymienionych tytułów zwiększył się o 0,3 punktu procentowego w stosunku do poprzedniego roku.

Dobrowolnie ze statusu bezrobotnego zrezygnowało w omawianym okresie 67,6 tys. osób, co stanowiło 6,6% całego odpływu tej kategorii bezrobotnych. W roku poprzednim wyrejestrowano z tego powodu 68,1 tys. osób (6,6%).

Relatywnie wysoki był odsetek wyłączeń z powodu niepotwierdzenia gotowości do pracy. W ciągu całego 2012 r. wyrejestrowano z tego tytułu 282,0 tys. osób zamieszkałych na wsi, czyli 27,6% odpływu tej populacji (wobec 311,8 tys. osób, tj. 30,2% w 2011 r.).

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Rynku Pracy

Odnośząc się do płynności bezrobocia na wsi, napływ tej populacji w 2012 r. stanowił 40,9% całego napływu bezrobotnych w tym okresie (w 2011 r. - 40,5%). Odpływ z bezrobocia z obszarów wiejskich stanowił 40,9% ogółu wyrejestrowanych bezrobotnych (w stosunku do poprzedniego roku udział ten był wyższy o 0,7 punktu procentowego). Należy jednocześnie podkreślić, że w ujęciu rocznym względny wzrost napływu do bezrobocia osób zamieszkałych na wsi był silniejszy niż w miastach, natomiast względny spadek odpływu słabszy.

Podjęcia pracy przez bezrobotnych z obszarów wiejskich stanowiły 41,5% wszystkich podjęć pracy w 2012 r. Należy przy tym podkreślić, że podjęcia pracy subsydiowanej stanowiły 48,0% wyrejestrowań z tego tytułu, natomiast podjęcia pracy niesubsydiowanej odpowiednio 40,6% wyrejestrowań.

Bezrobotni z obszarów wiejskich stanowili 38,0% ogółu bezrobotnych wyrejestrowanych w 2012 r. z powodu niepotwierdzenia gotowości do podjęcia pracy, zaś odsetek tych, którzy dobrowolnie zrezygnowali ze statusu bezrobotnego kształtował się na poziomie 46,5%.

Istotne jest też pokazanie kształtowania się poziomu wskaźnika płynności rynku pracy, czyli udziału bezrobotnych, którzy w ciągu roku podjęli pracę, do liczby nowo zarejestrowanych w tym samym okresie. W 2007 r., przy wysokim spadku bezrobocia, wskaźnik ten wynosił w miastach 50,0%, na wsi 52,1%. W 2009 r. przy wysokim wzroście bezrobocia odpowiednio 32,0% i 34,0%, rok później, kiedy wzrost bezrobocia był dużo słabszy, na poziomie 38,1% w miastach i 40,1% na wsi. W 2011 r. wskaźnik ten wynosił dla miast 43,1% i dla obszarów wiejskich 44,4%. W 2012 r. zmniejszył się do 40,9% w miastach i do 41,9% na wsi. Oznacza to, że w omawianym roku, przy utrzymującej się niekorzystnej sytuacji gospodarczej, w porównaniu do roku poprzedniego, mniej bezrobotnych podjęło pracę w stosunku do rejestrujących się. Relatywnie sytuacja ta była gorsza w miastach, w których odnotowano wyższe tempo wzrostu bezrobocia (o 8,1%), niż na wsi (o 7,4%).

3. Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu

Do zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy należy m.in. opracowywanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, a także udzielanie pomocy bezrobotnym w znalezieniu pracy poprzez pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe i informację zawodową. W ramach tych zadań przez powiatowe urzędy pracy organizowane są bądź prowadzone aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. Wśród nich wymienić należy m.in. kierowanie na dotowane z Funduszu Pracy prace interwencyjne i roboty publiczne, pomoc w podjęciu działalności na własny rachunek, organizację szkoleń, staży, przygotowania zawodowego dorosłych, prac społecznie użytecznych, prowadzenie doradztwa zawodowego.

3.1. Prace interwencyjne i roboty publiczne

Zatrudnienie pracownika w ramach prac interwencyjnych nie różni się w zasadzie od umowy na czas określony (najczęściej do 6 miesięcy). Zgodnie z zapisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy celem prac interwencyjnych jest wsparcie osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zachętę zaś dla pracodawcy do organizacji takich form pracy stanowi częściowy zwrot kosztów zatrudnienia bezrobotnego (wynagrodzenia, nagrody, składki na ubezpieczenia społeczne). W 2012 r. prace interwencyjne podjęło 16,9 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi, tj. o 1,9 tys. osób (12,4%) więcej niż w poprzednim roku. Na ogólną ich liczbę 31,4 tys., ponad połowę (53,8%) stanowili bezrobotni z terenów wiejskich.

Roboty publiczne, czyli zatrudnienie (w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy) przy wykonywaniu prac organizowanych przez gminy, organizacje pozarządowe oraz spółki wodne i ich związki rozpoczęło w omawianym roku 17,7 tys. bezrobotnych z obszarów wiejskich, tj. o 4,8 tys. (36,8%) więcej niż rok wcześniej. W bilansie całego odpływu z tytułu podjęcia robót publicznych, podjęcia robót przez bezrobotnych zamieszkałych na wsi stanowiły 58,1% (w roku 2011 – 56,7%).

Wymienione formy subwencjonowanego zatrudnienia, są skuteczną formą pomocy bezrobotnym z obszarów wiejskich. Przy stosunkowo niskich kosztach ich organizacji, dając bezrobotnym tymczasowe zatrudnienie, pozwalają im uaktywnić się zawodowo oraz przerwać bezrobocie długotrwałe. Wyraźnie widać, że te formy aktywizacji bezrobotnych na obszarach wiejskich wykazują tendencję wzrostową.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

3.2. Podjęcie działalności gospodarczej przez bezrobotnego, refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy podmiotowi zatrudniającemu bezrobotnego⁴

W 2012 r. dotacje na podjęcie działalności gospodarczej otrzymało 16,5 tys. osób zamieszkałych na wsi, czyli o 5,6 tys. (50,8%) więcej niż w poprzednim roku. Bezrobotni mieszkańcy wsi stanowili 41,1% ogólnej liczby osób, którym udzielono pomocy przy tworzeniu własnego miejsca pracy. Odsetek ten był o 0,5 punktu procentowego wyższy niż w roku 2011.

Pracę dzięki refundacji kosztów zatrudnienia (wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy) podjęło 14,7 tys. bezrobotnych z obszarów wiejskich, tj. 43,2% ogółu bezrobotnych korzystających z tej formy pomocy. W porównaniu do 2011 r. ich liczba była wyższa o 2,1 tys., tj. o 16,3%.

3.3. Szkolenia

W omawianym roku szkolenia, czyli zajęcia mające na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych rozpoczęło 30,8 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi. W porównaniu do sytuacji sprzed roku oznacza to wzrost o 11,3 tys. osób (57,9%). W odniesieniu do bezrobotnych z obszarów miejskich, odsetek podejmujących tę formę aktywizacji pozostawał nieco niższy i wynosił 3,0% wobec 3,3% odpływu w miastach. Bezrobotni zamieszkali na wsi stanowili 38,7% ogółu bezrobotnych, którzy rozpoczęli szkolenia. W porównaniu z 2011 r. odsetek ten zwiększył się o 2,1 punktu procentowego.

3.4. Staże, przygotowanie zawodowe dorosłych

Staż i przygotowanie zawodowe dorosłych są formami skierowanymi do bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Celem stażu, jak określa ustawa jest „nabycie przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania pracy przez realizację zadań w miejscu pracy bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą”. Przygotowanie zawodowe dorosłych jest natomiast „instrumentem aktywizacji w formie praktycznej nauki zawodu dorosłych lub przyuczenia do pracy dorosłych, realizowanym bez nawiązania stosunku pracy z pracodawcą, według programu obejmującego nabywanie umiejętności praktycznych i wiedzy teoretycznej, zakończonego egzaminem”. Obie te formy odbywają się więc na mocy umowy zawartej przez starostę z pracodawcą i według ściśle określonego programu.

W 2012 r. staże i przygotowanie zawodowe dorosłych rozpoczęło odpowiednio 79,8 tys. oraz 0,2 tys. bezrobotnych z terenów wsi. Odnosząc się do ogólnej liczby wyrejestrowań z ewidencji bezrobotnych z tytułu podjęcia tych form, odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi był relatywnie wysoki i wynosił odpowiednio 45,7% i 45,9%. W ujęciu rocznym, wzrost podjęć staży przez bezrobotnych zamieszkałych na wsi wynosił 66,9%, na przygotowanie zawodowe dorosłych 35,8%. Liczba bezrobotnych podejmujących staże wzrosła w miastach o 54,7%, odnotowano natomiast 11,1% spadek aktywizacji w formie praktycznej nauki zawodu lub przyuczenia do pracy. Widoczne jest więc, że te formy pomocy w większym stopniu skierowane zostały do bezrobotnych zamieszkałych na wsi.

3.5. Prace społecznie użyteczne

Prace społecznie użyteczne są formą ograniczania bezrobocia, kierowaną do bezrobotnych bez prawa do zasiłku. Organizowane są przez gminę w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnych.

W 2012 r. prace społecznie użyteczne podjęło 23,6 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi. W porównaniu do poprzedniego roku liczba podjęć tego rodzaju pracy wzrosła o 0,1 tys. osób (0,4%). Podobnie jak w przypadku staży, odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi, którzy podjęli prace społecznie użyteczne był relatywnie wysoki i wyniósł 50,2%. W 2011 r. odsetek

---

⁴ Refundacja kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy wprowadzona na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 1 i pkt 1a oraz ust. 1a ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415, z późn. zm.).

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

ten był niższy, bezrobotni zamieszkali na wsi stanowili bowiem 47,2% wszystkich bezrobotnych, którzy w tym okresie rozpoczęli prace społecznie użyteczne.

3.6. Poradnictwo zawodowe i kluby pracy

W 2012 r. odnotowano spadek ogólnej liczby bezrobotnych korzystających z usług poradnictwa indywidualnego – o 41,4 tys., tj. o 6,1% w odniesieniu do poprzedniego roku. Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi, którzy skorzystali z tej formy pomocy zmniejszyła się w tym czasie o 23,5 tys. osób (7,8%), podczas gdy bezrobotnych z miast o 17,9 tys. (4,7%).

Tym samym liczba bezrobotnych objętych tą usługą wyniosła 640,6 tys. osób, z których 278,2 tys. (43,4%) mieszkało na wsi. W poprzednim roku odsetek ten był wyższy i wynosił 44,2%.

Tab. 6. Bezrobotni zamieszkali na wsi korzystający z usług poradnictwa zawodowego oraz zajęć aktywizacyjnych w klubach pracy

Lata	Bezrobotni, którzy skorzystali z usług poradnictwa indywidualnego	w tym zamieszkali na wsi		Bezrobotni, którzy uczestniczyli w szkoleniach i w zajęciach aktywizacyjnych klubów pracy	w tym zamieszkali na wsi	
		w tysiącach	w %		w tysiącach	w %
w okresie sprawozdawczym						
2011	682,0	301,7	44,2	163,6	76,4	46,7
2012	640,6	278,2	43,4	167,9	81,9	48,8

Z usługi poradnictwa grupowego skorzystało w omawianym roku 76,2 tys. bezrobotnych, w tym 34,5 tys. (45,2%) osób zamieszkałych na terenach wiejskich. W odniesieniu do 2011 r. oznacza to wzrost liczby bezrobotnych, korzystających z porad grupowych - o 2,5 tys., tj. o 3,4%.

Wzrost ten odnosił się do bezrobotnych mieszkańców wsi, których liczba na przestrzeni roku zwiększyła się o 1,5 tys. osób, tj. o 4,4%, jak i do uczestników zamieszkałych w miastach, których liczba była wyższa o 1,0 tys., tj. o 2,5%.

Z organizowanych przez kluby pracy form aktywizacji, tj. szkoleń z zakresu aktywnego poszukiwania pracy oraz z zajęć aktywizacyjnych, mających na celu pomoc w przygotowaniu do samodzielnego poszukiwania i podjęcia zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w 2012 r. skorzystało 167,9 tys. bezrobotnych, w tym 81,9 tys. (48,8%) zamieszkałych na wsi. W szkoleniach uczestniczyło 16,9 tys. bezrobotnych ogółem, w tym 6,6 tys. (38,8%) bezrobotnych z obszarów wiejskich. Z zajęć aktywizacyjnych skorzystało 151,0 tys. bezrobotnych, w tym 75,3 tys. zamieszkałych na wsi (tj. 49,9% bezrobotnych uczestników zajęć). Łączna liczba uczestników korzystających z tych form aktywizacji wzrosła w odniesieniu do 2011 r. o 4,3 tys., tj. o 2,6%, w tym liczba uczestników zamieszkałych na wsi była wyższa o 5,5 tys., tj. o 7,2%.

4. Zróżnicowanie bezrobotnych zamieszkałych na wsi według wybranych cech demograficzno-społecznych

Głównymi cechami różnicującymi bezrobotnych i jednocześnie determinującymi ich pozycję na rynku pracy są płeć, wiek, poziom wykształcenia, staż pracy oraz czas pozostawania bez pracy. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, sytuację na rynku pracy i niejednakowe szanse osób pozostających bez pracy na znalezienie zatrudnienia, ustawodawca wyodrębnił grupy osób „będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy”. Zgodnie z art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2012 r. zaliczane były następujące osoby bezrobotne: do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia, długotrwale bezrobotne, samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, bez wykształcenia średniego, które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia, niepełnosprawni, osoby po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego oraz kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy

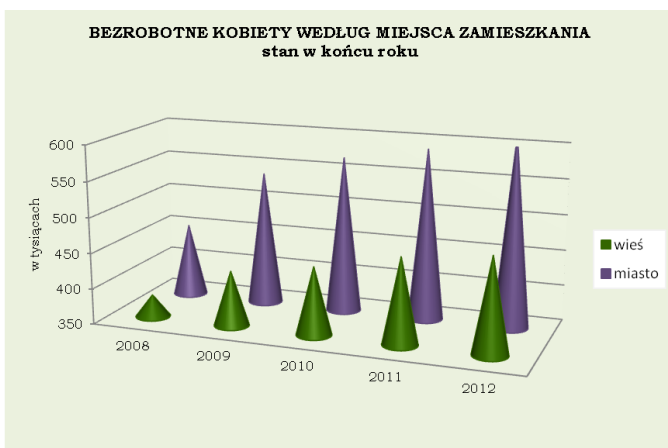
W stosunku do takich osób powiatowy urząd pracy poza propozycją zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, może zastosować działania określone w art. 50-61a wymienionej ustawy, tj. skierować na szkolenie, staż, odbycie przygotowania zawodowego dorosłych lub zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych lub robót publicznych.

4.1. Płeć. Bezrobotne kobiety na obszarach wiejskich

Analiza bezrobocia rejestrowanego według płci pokazuje, że od początku lat dziewięćdziesiątych charakteryzuje się ono przewagą liczebną kobiet. Biorąc pod uwagę wymienione wcześniej kolejne okresy kształtowania się poziomu bezrobocia, a zwłaszcza jego obniżanie się w poprzednich latach widać, że tempo spadku liczby bezrobotnych było wyraźnie słabsze wśród kobiet. Tendencje te utrzymywały się do końca 2007 r., w 2008 r. zostały jednak odwrócone. Bezrobocie wśród mężczyzn w końcu 2008 r. zmniejszyło się o 12,2%, natomiast wśród kobiet o 18,1%. Skutkowało to spadkiem udziału kobiet wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych z 58,2% w końcu 2007 r. do 56,6% w końcu 2008 r. W 2009 r. przy ogólnie wysokim, na poziomie 28,4%, wzroście bezrobocia, odnotowano zarówno wzrost bezrobocia kobiet, jak i mężczyzn – odpowiednio o 16,0% i o 44,7%. Tempo wzrostu bezrobocia wśród kobiet było wyraźnie słabsze, tak że ich odsetek w ogólnej liczbie zmniejszył się do poziomu 51,1%. W 2010 r. przy wzroście bezrobocia ogółem o 3,3%, w mniejszym stopniu wzrosła też liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn, odpowiednio o 48,4 tys., tj. o 5,0% i o 13,7 tys., tj. o 1,5%. Odsetek kobiet ukształtował się na poziomie 51,9%, a ich liczba wzrosła do poziomu 1.014,8 tys. Tempo wzrostu bezrobocia wśród kobiet było silniejsze niż mężczyzn. W 2011 r. przy utrzymującym się niskim w skali kraju wzroście bezrobocia (o 1,4%), odnotowano spadek liczby bezrobotnych mężczyzn – o 17,4 tys. (o 1,9%) oraz wzrost bezrobocia wśród kobiet – o 45,4 tys. (o 4,5%). Odsetek kobiet wzrósł tym samym do 53,5%, a ich liczba do poziomu 1.060,2 tys.

W 2012 r., przy odnotowanym relatywnie wysokim wzroście bezrobocia ogółem (o 7,8%), wyraźnie widać, że był on generowany przez wzrost liczby bezrobotnych mężczyzn (o 115,2 tys., tj. o 12,5%), podczas gdy liczba kobiet zwiększyła się o 39,0 tys., tj. o 3,7%. Niższa dynamika wzrostu bezrobocia kobiet wpłynęła na zmniejszenie ich udziału w bezrobociu ogółem do 51,4%.

Zarejestrowane w urzędach pracy bezrobotne kobiety są generalnie młodsze od bezrobotnych mężczyzn. W końcu 2012 r. kobiety w wieku 18-24 lata stanowiły 52,3% ogólnej liczby bezrobotnych w tym przedziale wiekowym. Są też lepiej wykształcone – stanowiły bowiem 67,9% bezrobotnych z wykształceniem wyższym oraz 60,7% bezrobotnych posiadających wykształcenie średnie. Niestety, mimo potencjalnie pozytywnych cech na znalezienie pracy, jakimi są młody wiek i wyższy poziom wykształcenia, odsetek kobiet poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy pozostawał dużo większy niż mężczyzn. W omawianym roku udział kobiet w tej kategorii bezrobotnych wynosił 57,5%.

Odnosząc się do bezrobocia na obszarach wiejskich, w końcu 2012 r. w urzędach pracy zaewidencjonowanych było 483,1 tys. kobiet zamieszkałych na wsi. Stanowiły one 51,4% ogółu bezrobotnych mieszkańców wsi. Widać więc, że w populacji bezrobotnych zamieszkałych na wsi przeważają kobiety. W porównaniu ze stanem w końcu 2011 r. ich liczba wzrosła o 13,1 tys., tj. o 2,8%, zmniejszył się natomiast o 2,3 punktu procentowego udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenów wiejskich. Tempo wzrostu bezrobocia wśród kobiet zamieszkałych na wsi było słabsze niż bezrobotnych mieszkanek miast, których liczba w porównywanym okresie wzrosła o 4,4%.

mieszkałych na wsi było słabsze niż bezrobotnych mieszkanek miast, których liczba w porównywanym okresie wzrosła o 4,4%.

Biorąc pod uwagę przestrzenne zróżnicowanie bezrobocia wśród kobiet zamieszkałych na wsi, najwyższy ich odsetek zanotowano w województwach: wielkopolskim (55,8%),

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Rynku Pracy

pomorskim (55,5%), kujawsko-pomorskim (54,8%), zachodniopomorskim (54,1%), warmińsko-mazurskim oraz małopolskim (52,9%) i śląskim oraz lubuskim (52,8%), relatywnie najniższy w podlaskim (45,0%), mazowieckim (46,9%), lubelskim (49,0%), świętokrzyskim i łódzkim (49,3%).

Najwyższe tempo wzrostu bezrobocia wśród kobiet zamieszkałych na wsi odnotowano w województwach: śląskim (o 7,6%), łódzkim (o 5,3%), małopolskim (o 5,0%) i opolskim (o 4,8%), relatywnie niskie w podlaskim (o 0,6%), warmińsko-mazurskim (o 0,7%), podkarpackim (o 1,0%). Należy też zaznaczyć, że w województwach świętokrzyskim, zachodniopomorskim i lubuskim odnotowano spadek bezrobocia wśród kobiet – odpowiednio o 1,5%, 0,9% i 0,7%.

Mając natomiast na uwadze strukturę wiekową bezrobotnych kobiet zamieszkałych na wsi, według stanu w końcu 2012 r., największy ich odsetek lokował się w przedziale 25-34 lata oraz 18-24 lata, odpowiednio na poziomie 33,4% i 25,8%. Na przestrzeni roku zmniejszył się udział kobiet w grupach wiekowych 18-24 lata (o 1,8 punktu procentowego) i 45-54 lata (o 0,1 punktu), do poziomu 15,5%. Wzrósł natomiast w wymienionej wyżej grupie wiekowej 25-34 lata (o 0,6 punktu) i w grupie 35-44 lata (o 0,6 punktu), do poziomu 19,9%. Wzrost udziału procentowego odnotowano także w najstarszej grupie wiekowej (55-59 lat) – o 0,7 punktu, do poziomu 5,4%. Generalnie, nadal populacja bezrobotnych mieszkanek wsi, tak jak i ogółu ludności wiejskiej pozostaje młodsza niż w miastach, gdzie udział bezrobotnych kobiet w wieku 18-24 lata oraz 25-34 lata wynosił pod koniec omawianego roku odpowiednio 15,7% i 32,7%.

Mniej korzystna z punktu widzenia potencjalnych zasobów pracy pozostaje dla bezrobotnych mieszkanek wsi struktura wykształcenia. W końcu 2012 r., 49,8% z nich posiadało wykształcenie poniżej średniego, 12,3% wyższe, podczas gdy w miastach proporcje te wyglądały następująco: 42,8% bezrobotnych kobiet legitymowało się wykształceniem mniej niż średnim, 18,1% wyższym. Należy też zaznaczyć, że zarówno w miastach jak i na wsi zanotowano, w odniesieniu do stanu z końca 2011 r., spadek odsetka bezrobotnych z wykształceniem poniżej średniego (odpowiednio o 0,5 i o 0,4 punktu) oraz wzrost odsetka kobiet z wykształceniem wyższym (odpowiednio o 1,0 i o 0,8 punktu procentowego). Na obszarach wiejskich wzrost udziału procentowego kobiet legitymujących się wykształceniem wyższym był nieco słabszy, ale nieco silniejszy był równocześnie spadek udziału procentowego kobiet o najniższym poziomie wykształcenia.

Wyższy na wsi niż w miastach pozostaje odsetek kobiet poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się w urzędzie pracy. W końcu 2012 r. stanowiły one 42,0% bezrobotnych mieszkanek wsi, podczas gdy w miastach 37,7%. Na przestrzeni omawianego roku odsetek ten uległ zwiększeniu, tak w miastach (o 1,9 punktu), jak i na wsi (o 2,0 punktu). Zwiększenie odsetka pozostających bez pracy ponad rok, podobnie jak i wzrost odsetka bezrobotnych kobiet z wykształceniem wyższym, jest kolejną negatywną zmianą w strukturze bezrobocia kobiet zamieszkałych na wsi.

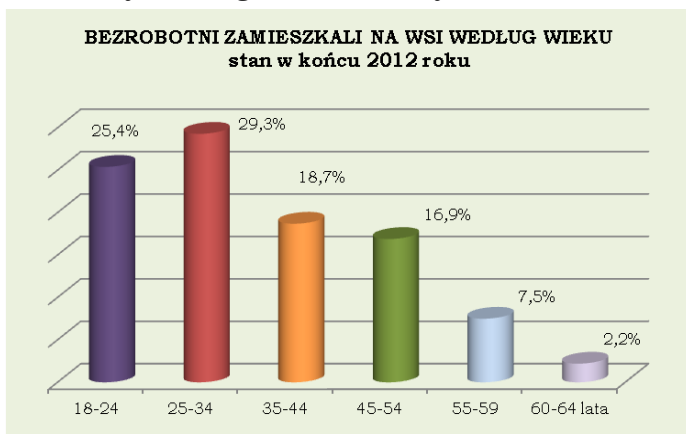
Analizując strukturę bezrobocia kobiet z terenów wiejskich należy też podkreślić, że w największym stopniu bezrobocie dotyka osoby bez doświadczenia zawodowego oraz z krótkim stażem pracy. W końcu 2012 r., ponad ¼ bezrobotnych kobiet zamieszkałych na wsi (25,7%) nie posiadała żadnego doświadczenia zawodowego (brak stażu), a odsetek bezrobotnych ze stażem do 5 lat pracy kształtował się na poziomie 41,7% (w 2011 r. odpowiednio 27,3% i 41,2%). Wśród bezrobotnych mieszkanek miast proporcje te w omawianym roku kształtowały się następująco – 16,8% nie posiadało żadnego stażu pracy, 39,1% staż do 5 lat (w 2011 r. odpowiednio 18,1% i 38,7%). Jeżeli chodzi o doświadczenie zawodowe widoczne są więc wyraźne dysproporcje między bezrobotnymi kobietami z obszarów miejskich i wiejskich, na niekorzyść tych drugich.

4.2. Struktura bezrobotnych zamieszkałych na wsi według wieku

W okresie do 2009 r., kiedy to obserwowany był ogólny spadek bezrobocia, najliczniejsze grupy bezrobotnych zamieszkałych na wsi stanowiły osoby w wieku 25-34 lata oraz w wieku 18-24 lata, a więc zdecydowanie młode. Stosunkowo wysoki był również odsetek bezrobotnych w grupie wiekowej 45-54 lata. Podkreślić jednak należy, że udział bezrobotnych z najmłodszych grup wiekowych w ogólnej liczbie bezrobotnych mieszkańców

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

wsi systematycznie się zmniejszał. Nastąpił natomiast wzrost udziału bezrobotnych w starszych kategoriach wiekowych.

Tendencje te zostały utrzymane w kolejnych latach. W końcu 2012 r. najliczniejsze grupy wśród bezrobotnych mieszkańców wsi nadal stanowiły osoby w przedziałach wiekowych 25-34 lata oraz 18-24 lata. W końcu omawianego okresu, 29,3% (275,4 tys.) bezrobotnych z obszarów wiejskich legitymowało się wiekiem 25-34 lata, a 25,4% (238,3 tys.) wiekiem 18-24 lata. Relatywnie wysoki, na poziomie 18,7% (175,8 tys.), pozostawał odsetek z grupy wiekowej 35-44 lata. Wyraźnie więc widać, że prawie ¾ bezrobotnych mieszkańców wsi (73,4%)

nie przekroczyło 44 roku życia, tj. wieku mobilnego z punktu widzenia zasobów pracy. Najmniej liczną grupę – 2,2% (20,3 tys.) ogółu bezrobotnych zamieszkałych na wsi – stanowiły osoby w wieku 60-64 lata.

W porównaniu do stanu sprzed roku, wzrost bezwzględnej liczby bezrobotnych zamieszkałych na wsi, wynikający ze zwiększenia ogólnego poziomu bezrobocia, miał miejsce we wszystkich kategoriach wiekowych. Tempo wzrostu bezrobocia w poszczególnych kategoriach nie było jednak równomierne, co znalazło odbicie w strukturze wiekowej bezrobotnych. Na przestrzeni roku odnotowano bowiem wzrost udziału procentowego bezrobotnych w wieku 35-44 lata i w wieku 55-59 lat (o 0,5 punktu), w wieku 60-64 lata (o 0,4 punktu) oraz w wieku 25-34 lata (o 0,2 punktu). Zmniejszył się natomiast odsetek bezrobotnych w grupach wiekowych 18-24 lata (o 1,1 punktu) i 45-54 lata (o 0,4 punktu).

Do końca 2007 roku średni wiek zarejestrowanych bezrobotnych systematycznie wzrastał, osiągając poziom 37,7 lat. W kolejnych dwóch latach zmniejszał się – do 37,2 lat w końcu 2008 r. i do 36,7 lat w końcu 2009 r. Następnie odnotowano wzrost średniego wieku bezrobotnych, do 36,9 lat w końcu 2010 r., do 37,2 lat w końcu 2011 r. i do 37,5 lat w końcu omawianego 2012 r. (z tego do 38,9 lat w miastach i do 35,8 lat na wsi). Podwyższenie średniego wieku bezrobotnych wynika z faktu, że w omawianym roku, odnotowano silniejszy wzrost bezrobocia w starszych kategoriach wiekowych, w tym w grupie od 60 do 64 lat aż o 28,0% w porównaniu do stanu z końca 2011 r.

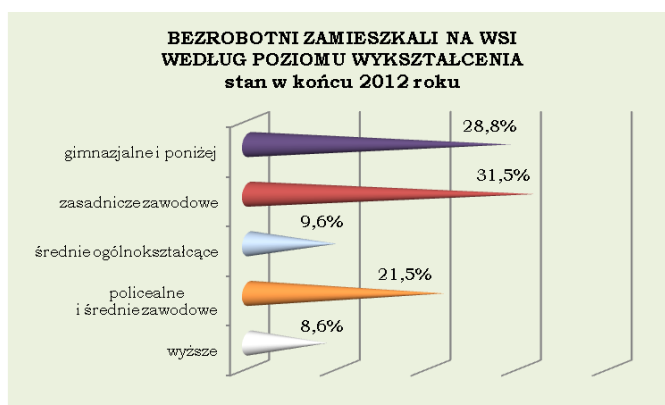
Tab. 7. Średni wiek bezrobotnych zamieszkałych na wsi (w latach)

Wyszczególnienie	2011	2012
Ogółem	37,2	37,5
Miasta	38,5	38,9
Wieś	35,5	35,8

Generalnie można stwierdzić, że zarówno na obszarach wiejskich jak i w miastach, zauważalny jest proces starzenia się bezrobotnych, wyrażający się wzrostem udziału procentowego osób powyżej 55 roku życia w bezrobociu ogółem. Należy przy tym podkreślić, że wzrost ten był w 2012 r. nieco niższy na wsi (o 0,9 punktu procentowego, wobec 1,4 punktu w miastach). Nadal odsetek bezrobotnych w wieku mobilnym pozostaje na wsi wyższy niż w miastach, na niższym natomiast poziomie kształtuje się odsetek osób w starszych grupach wiekowych, tj. powyżej 55 roku życia. Jak podano wcześniej, bezrobotni mieszkańcy wsi w wieku mobilnym, czyli do 44 roku życia, stanowili w końcu 2012 r. 73,4% ogółu bezrobotnych z terenów wiejskich, podczas gdy w miastach 65,1%. Odsetek bezrobotnych powyżej 55 roku życia wynosił na wsi 9,7%, w miastach 14,7%. Potencjalnie więc struktura wiekowa bezrobotnych na obszarach wiejskich wydaje się być korzystniejsza niż w miastach.

4.3. Bezrobotni zamieszkali na wsi według poziomu wykształcenia

Wykształcenie jest czynnikiem bardziej niż wiek różnicującym sytuację bezrobotnego na rynku pracy. Ograniczona w stosunku do podaży siły roboczej liczba miejsc pracy oraz występująca na rynku pracy konkurencja powodują większe trudności w znalezieniu pracy przede wszystkim przez osoby, które pracę utraciły i mają niski poziom wykształcenia, ale i przez osoby dotychczas niepracujące, wchodzące na rynek pracy. Sytuacja ta sprawia, że coraz więcej osób, w tym także zamieszkałych na wsi

podwyższa swoje kwalifikacje. Powoduje jednak równocześnie, że większa liczba osób, mimo relatywnie wysokiego poziomu wykształcenia nie może znaleźć pracy tym bardziej, że począwszy od 2008 r. odnotowuje się spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego. Znajduje to wyraźne odzwierciedlenie w systematycznym wzroście udziału osób posiadających wykształcenie wyższe w ogólnej liczbie bezrobotnych. Wzrost ten dotyczy zarówno bezrobotnych zamieszkałych w miastach, jak i na wsi. Podkreślić należy, że pomimo występujących tendencji wzrostowych w tym zakresie, poziom wykształcenia bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich pozostaje niższy niż w miastach.

Tab. 8. Struktura bezrobotnych zamieszkałych na wsi według poziomu wykształcenia w końcu 2012 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni zamieszkali na wsi		przyrost/spadek do poprzedniego roku	
	w tys.	w %	w tys.	w pkt.
Ogółem	939,0	100,0	64,5	x
wyższe	80,3	8,6	7,3	0,3
policealne i średnie zawodowe	202,1	21,5	13,5	-0,1
średnie ogólnokształcące	90,0	9,6	3,7	-0,3
zasadnicze zawodowe	296,1	31,5	23,9	0,4
gimnazjalne i poniżej	270,5	28,8	16,1	-0,3

W końcu 2012 r. najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych zamieszkałych na wsi stanowiły osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego (odpowiednio 31,5% i 28,8%). Wykształcenie wyższe posiadało 8,6%. W miastach odsetek osób o najniższym poziomie wykształcenia, tj. gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego wynosił 26,1%, wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadało 25,7% bezrobotnych, natomiast 14,3% wyższe.

Należy przy tym podkreślić, że przy wzroście bezrobocia na wsi, w jego strukturze

według poziomu wykształcenia odnotowano spadek udziału procentowego w grupie posiadającej wykształcenie gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego oraz średnie ogólnokształcące – o 0,3 punktu, a także w grupie legitymującej się wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – o 0,1 punktu. Wystąpił jednocześnie wzrost udziału grup z wykształceniem wyższym – o 0,3 punktu oraz zasadniczym zawodowym – o 0,4 punktu.

Struktura bezrobotnych zamieszkałych na wsi pod względem poziomu wykształcenia, tak jak i struktura ludności z tych obszarów, nadal kształtuje się niekorzystnie w odniesieniu do miast.

4.4. Bezrobotni mieszkańcy wsi według czasu pozostawania bez pracy

Długie pozostawanie bez pracy zmniejsza szanse na znalezienie zatrudnienia, co z kolei wpływa na obniżenie statusu materialnego i społecznego osób bezrobotnych i ich rodzin. Rosnące oczekiwania pracodawców i związana z nimi konieczność zmiany lub podwyższenia kwalifikacji przez osoby poszukujące pracy nie są czynnikami sprzyjającymi skracaniu okresu pozostawania bez zatrudnienia. Osoby, które dłużej pozostają bez pracy trudniej aktywizować. Często też zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy w długim okresie czasu, staje się przyczyną bierności zawodowej. Zjawisko długotrwałego bezrobocia jest tym bardziej niepokojące, że dotyczy w większości ludzi młodych, o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia, legitymujących się krótkim okresem zatrudnienia lub

nieposiadających stażu pracy i dotyczy zarówno mieszkańców miast, jak i wsi.

Tab. 9. Bezrobotni zamieszkali na wsi według czasu pozostawania bez pracy w końcu 2012 roku

Wyszczególnienie	Bezrobotni zamieszkali na wsi		przyrost/spadek do poprzedniego roku	
	w tys.	w %	w tys.	w pkt.
Ogółem	939,0	100,0	64,5	x
do 1 miesiąca	90,8	9,7	11,2	0,6
1-3	181,0	19,3	15,4	0,4
3-6	159,0	16,9	8,2	-0,3
6-12	161,4	17,2	0,0	-1,3
12-24	169,0	18,0	-6,0	-2,0
pow. 24	177,8	18,9	35,7	2,7

W końcu 2012 r. zaewidencjonowanych było 757,2 tys. osób pozostających bez pracy powyżej 12-tu miesięcy od momentu zarejestrowania się. Osoby te stanowiły 35,4% bezrobotnych ogółem. Była to grupa, w której w ciągu roku odnotowano wzrost bezrobocia o 72,0 tys. osób, tj. o 10,5%. W kategorii tej, jak w całej populacji bezrobotnych, przeważali mieszkańcy miast.

Bezrobotni pozostający bez pracy od ponad roku zamieszkali w miastach, w liczbie 410,5 tys. osób, stanowili 54,2% ogółu bezrobotnych tej kategorii, pod-

czas gdy na wsi, w liczbie 346,8 tys. – 45,8%. Na przestrzeni roku dynamika wzrostu bezrobocia wśród tej kategorii była słabsza na wsi i wynosiła 9,3%, podczas gdy w miastach 11,5%.

Mając na uwadze niższe tempo wzrostu bezrobocia na wsi, jak i jego słabszą dynamikę wzrostu w grupie pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy można sądzić, że sytuacja bezrobotnych z terenów wiejskich w zakresie skrócenia czasu poszukiwania pracy była korzystniejsza niż mieszkańców miast.

Pod koniec 2012 r. bez pracy powyżej 12-tu miesięcy pozostawało 36,9% bezrobotnych mieszkańców wsi (wobec 34,3% w miastach). Aż 46,8% z nich nie przekroczyło 35 roku życia, podczas gdy w miastach odsetek ten wynosił 34,7%. Wykształcenie wyższe posiadało 6,9%, poniżej średniego 64,9%, w miastach odpowiednio 11,7% i 55,2%.

Długotrwanie bezrobotni zamieszkali na wsi są więc generalnie młodszy, ale gorzej wykształceni niż mieszkańcy miast. W odniesieniu do stanu z końca 2011 r., kiedy to odsetek bezrobotnych powyżej roku w całej populacji bezrobotnych z obszarów wiejskich wynosił 36,2%, można stwierdzić, że sytuacja tej kategorii na przestrzeni roku uległa pogorszeniu. Należy przy tym zaznaczyć, że 51,1% bezrobotnych tej kategorii pozostawało bez pracy ponad 24 miesiące (w miastach 49,5%).

4.5. Staż pracy bezrobotnych zamieszkałych na wsi

W strukturze bezrobotnych zamieszkałych na wsi najliczniejszą grupą pozostają osoby, o krótkim nieprzekraczającym 5 lat stażu pracy oraz osoby, które przed zarejestrowaniem się w urzędzie pracy nigdy nie pracowały. W końcu 2012 r. stanowiły one odpowiednio 39,1% oraz 22,4% ogółu populacji bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich. Widać więc wyraźnie, że ponad połowa populacji bezrobotnych z tych obszarów miała niewielki, bądź nie

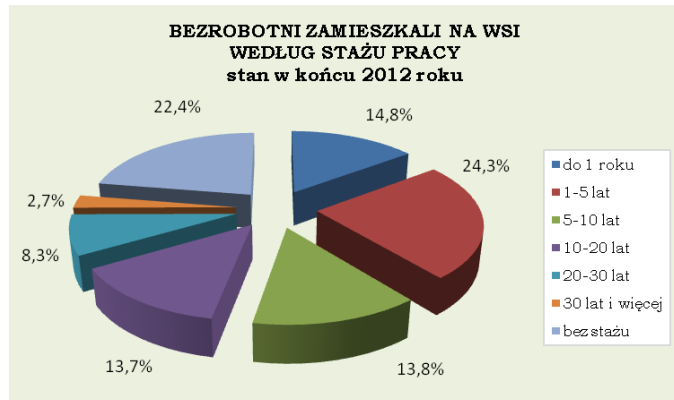

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej Departament Rynku Pracy

posiadała wcale, preferowanego przez pracodawców stażu zawodowego. Dla porównania w miastach odsetek bezrobotnych ze stażem do 5 lat wynosił 37,6%, bez stażu pracy 15,6%. Najmniejszy natomiast odsetek odnosił się do osób z 30 letnim stażem i więcej. Stanowiły one 2,7% ogółu bezrobotnych z obszarów wiejskich, wobec 4,7% w miastach.

W ciągu poprzednich lat, w grupie bezrobotnych zamieszkałych na wsi nieposiadających stażu pracy obserwowano silną tendencję spadkową.

W roku 2009 r. przy wysokim wzroście ogólnej liczby bezrobotnych, wzrosła też liczba bezrobotnych bez stażu – o 31,0 tys., tj. o 17,7%. W 2010 r., kiedy wzrost bezrobocia ogółem (w tym również na wsi) był niewielki, na obszarach wiejskich odnotowano także nieduży wzrost liczby bezrobotnych tej kategorii – o 4,3 tys. osób, tj. o 2,1%. W 2011 r., kolejnym okresie obniżenia tempa wzrostu bezrobocia, liczba bezrobotnych bez stażu zamieszkałych na wsi spadła o 1,7 tys. osób, tj. o 0,8%, jednak w miastach spadek ten był silniejszy – na poziomie 4,7% (tj. o 9, 1 tys. osób). Przy wyższym tempie wzrostu bezrobocia w omawianym 2012 r., liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi, nie mających stażu pracy nieznacznie wzrosła - o 1,1 tys., tj. o 0,5%. Należy jednak podkreślić, że tempo wzrostu było słabsze niż w miastach, gdzie wyniosło 0,8%.

4.6. Bezrobotni zamieszkałi na wsi będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy

4.6.1. Bezrobotni do 25 roku życia

Według stanu w końcu 2012 r. populacja bezrobotnych zamieszkałych na wsi spełniających kryterium osoby „do 25 roku życia będącej w szczególnej sytuacji na rynku pracy” kształtowała się na poziomie 238,3 tys., co stanowiło 25,4% bezrobocia na wsi ogółem.

Na przestrzeni roku liczba bezrobotnych tej kategorii zwiększyła się o 6,5 tys. osób (2,8%), przy spadku udziału procentowego w całej populacji bezrobotnych z terenów wiejskich o 1,1 punktu. W miastach natomiast bezrobocie wśród osób w tej kategorii wiekowej wzrosło o 1,7 tys. (0,9%), a ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenów miejskich zmniejszył się również o 1,1 punktu, do 15,5%.

Widać więc, że tempo wzrostu bezrobocia na wsi wśród osób młodych było ponad 3 krotnie wyższe niż w miastach i nadal pozostaje poważnym problemem.

4.6.2. Bezrobotni powyżej 50 roku życia

W końcu 2012 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 173,7 tys. bezrobotnych powyżej 50 roku życia zamieszkałych na wsi. W porównaniu do 2011 r. ich liczba wzrosła o 15,8 tys., tj. o 10,0%, a zatem tempo wzrostu w tej kategorii bezrobotnych było silniejsze niż całej populacji bezrobotnych z obszarów wiejskich.

Bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowili 18,5% ogółu bezrobotnych mieszkańców wsi, podczas gdy rok wcześniej 18,1%. Tak jak w całej populacji bezrobotnych z obszarów wiejskich, w strukturze bezrobotnych powyżej 50 roku życia dominują osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej gimnazjalnego oraz zasadniczym zawodowym, a także pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, w tym zwłaszcza powyżej 24 miesięcy. W końcu 2012 r. bezrobotni z wykształceniem poniżej średniego stanowili 83,0%, natomiast pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy – 45,6% ogółu bezrobotnych tej kategorii.

Charakterystyczny dla tej grupy pozostaje relatywnie wysoki odsetek osób o wieloletnim stażu pracy, w przedziałach 20-30 lat (31,1%) i 10-20 lat (24,6%) oraz osób, które mimo wieku dotychczas nie pracowały i nie mają żadnego doświadczenia zawodowego (6,3%).

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Rynku Pracy

4.6.3. Długotrwale bezrobotni

Zgodnie z zapisami ustawowymi za długotrwale bezrobotnych uznawane są osoby, które pozostawały w rejestrach powiatowych urzędów pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy

Tab. 10. Bezrobotni zamieszkali na wsi będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy

Wyszczególnienie	2012	przyrost/spadek do poprzedniego roku	
	w tysiącach		w %
Bezrobotni zamieszkali na wsi ogółem	939,0	64,5	7,4
z ogółem:			
do 25 roku życia	238,3	6,5	2,8
powyżej 50 roku życia	173,7	15,8	10,0
długotrwale bez kwalifikacji zawodowych	484,8	32,0	7,1
samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia	285,6	16,6	6,2
bez doświadczenia zawodowego	67,9	6,5	10,6
bez wykształcenia średniego	267,9	3,4	1,3
którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia	566,6	40,0	7,6
niepełnosprawni	13,1	2,0	18,4
po zakończeniu kontraktu socjalnego	35,0	1,9	5,9
	1,2	0,3	37,8

w okresie ostatnich dwóch lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Osoby długotrwale bezrobotne zamieszkałe na wsi, w liczbie 484,8 tys., stanowiły w końcu 2012 r. 51,6% ogółu populacji bezrobotnych z terenów wiejskich.

Na przestrzeni roku poziom bezrobocia wśród tej kategorii osób wzrósł o 7,1% (o 32,0 tys. osób), zwiększył się również udział procentowy w odniesieniu do całej populacji bezrobotnych z obszarów wiejskich – o 0,2 punktu (z 51,8% pod koniec 2011 r.). Była to nadal najliczniejsza (obok osób bez wykształcenia średniego) grupa z wszystkich uznanych za będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W grupie tej wyraźnie dominowały kobiety, stanowiąc aż 57,2%. Większość z tej populacji to osoby młode, prawie co druga z nich (48,4%) nie przekroczyła 35 lat, równocześnie aż 64,7% legitymowało się wykształceniem niższym niż średnie, głównie gimnazjalnym i poniżej (32,8%).

4.6.4. Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych

W końcu 2012 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 285,6 tys. bezrobotnych mieszkańców wsi nieposiadających kwalifikacji do wykonywania jakiegokolwiek zawodu, poświadczonych dyplomem, świadectwem, zaświadczeniem instytucji szkoleniowej lub innym dokumentem uprawniającym do wykonywania zawodu. Ich liczba na przestrzeni omawianego roku zwiększyła się o 16,6 tys., tj. o 6,2%, natomiast udział tej grupy w odniesieniu do ogółu bezrobotnych na wsi zmniejszył się o 0,4 punktu - do 30,4% wobec 30,8% w końcu 2011 r.

Mając na uwadze poziom wykształcenia, zdecydowana większość, bo aż 74,0% tej populacji, miała wykształcenie gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego, a tylko 26,0% średnie.

W grupie tej przeważały kobiety, stanowiąc 52,5%. W miastach wzrost bezrobocia w tej grupie był nieco słabszy i wyniósł 4,8% (15,3 tys. osób).

4.6.5. Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia

Na koniec 2012 r. w ewidencji urzędów pracy pozostawało 67,9 tys. bezrobotnych mieszkańców wsi samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia. Jest to kategoria bezrobotnych, w której w omawianym okresie 83,9% stanowiły kobiety. Poza charakterystyczną dominacją kobiet widać też wyraźnie, że jest to kategoria ludzi młodych, o niskim poziomie wykształcenia – aż 64,6% nie przekroczyło 35 roku życia, a 69,4% legitymowało się wykształceniem poniżej średniego.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Rynku Pracy

Powyższe uwarunkowania pokazują że w sytuacji wysokiego bezrobocia, wejście tej grupy na rynek pracy, mimo że jest ona relatywnie nieliczna (w końcu 2012 r. stanowiła 7,2% ogółu bezrobotnych na wsi), będzie bardzo trudne. Znajduje to potwierdzenie w wysokim dla tej kategorii odsetku osób, pozostających w ewidencjach urzędów pracy ponad rok od momentu zarejestrowania się – w końcu omawianego okresu 45,2% osób z tej grupy dotkniętych było długotrwałym bezrobociem. Należy jednocześnie podkreślić, że w 2012 r. wzrost bezrobocia w tej grupie o 10,6%, był równie wysoki jak w 2011 r.

4.6.6. Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego

W końcu 2012 r. bezrobotni z terenów wiejskich bez doświadczenia zawodowego tj. osoby, które zgodnie z definicją ustawową wykonywały pracę na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego, na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy cywilnoprawnej, albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych, spółdzielni usług rolniczych, lub prowadzenia działalności gospodarczej przez okres poniżej 6 miesięcy, w liczbie 267,9 tys., stanowiły 28,5% ogółu bezrobotnych zamieszkałych na wsi. W strukturze tej grupy dominowały osoby bez stażu (78,3%), oraz osoby w wieku 18-24 lata (56,8%). Charakterystyczny dla tej grupy był też wysoki odsetek kobiet (58,9%).

4.6.7. Bezrobotni, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia

W końcu 2012 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 13,1 tys. bezrobotnych zamieszkałych na wsi, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia (wzrost o 18,4% w porównaniu do stanu z końca 2011 r.) Grupa ta stanowiła 1,4% całej populacji bezrobotnych z terenów wiejskich. Poza uwarunkowaniami wynikającymi z pozbawienia wolności i bardzo wyraźną przewagą mężczyzn w tej grupie (97,5%), widać że jest to bardzo trudna do aktywizacji grupa z tytułu niskiego poziomu wykształcenia. Z grupy tej aż 94,6% bezrobotnych nie posiadało wykształcenia średniego, w tym 63,3% miało wykształcenie gimnazjalne i poniżej gimnazjalnego. Relatywnie niski był w tej grupie odsetek osób niemających stażu pracy (15,3%). Biorąc pod uwagę strukturę wiekową bezrobotnych, w grupie tej dominowały osoby w wieku 35-54 lata (55,9%), stosunkowo niski był natomiast odsetek osób w najmłodszym przedziale wiekowym, tj. 18-24 lata (4,6%).

4.6.8. Bezrobotni niepełnosprawni zamieszkali na wsi

Osoby niepełnosprawne są kategorią bezrobotnych najbardziej odczuwającą trudności związane ze znalezieniem pracy. Praca stanowi dla osób niepełnosprawnych nie tylko źródło utrzymania, ale jest jednocześnie najskuteczniejszym sposobem pozwalającym funkcjonować w społeczeństwie. Stopień aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, poza uwarunkowaniami wynikającymi ze stanu gospodarki i cech społeczno-demograficznych ogółu ludności, wynika również ze stanu zdrowia tej populacji. Z przyczyn zdrowotnych osoby niepełnosprawne są mniej aktywne zawodowo, nie mniej jednak znaczna część z nich może i powinna pracować, a pozostaje bezrobotnymi.

Problem bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych dotyka również ludność zamieszkałą na wsi, choć w mniejszym stopniu niż mieszkańców miast. W końcu 2012 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 35,0 tys. bezrobotnych tej kategorii, stanowiąc 31,4% ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych oraz 3,7% ogółu bezrobotnych zamieszkałych na wsi. Na przestrzeni omawianego roku ich liczba wzrosła o 1,9 tys. osób, tj. o 5,9%. Ponad rok od momentu zarejestrowania się oczekiwało na pracę 43,3% tej populacji. Wykształcenia średniego nie miało 73,9%, stosunkowo wysoki był udział osób dotychczas nie pracujących i o krótkim, do 5 lat, stażu pracy (łącznie 42,6%).

4.6.9. Bezrobotni zamieszkali na wsi po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego

Bezrobotni, którzy po realizacji kontraktu socjalnego, wrócili do rejestrów urzędów pracy, według stanu w końcu 2012 r., w liczbie 1,2 tys. osób, stanowili 0,1% bezrobotnych z terenów wiejskich. Była to najmniej liczna kategoria bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zamieszkałych na wsi. W jej strukturze przeważały osoby w wieku 25-34 lata (31,1%), aż 78,3% posiadało wykształcenie poniżej średniego. Gros osób nigdy nie pracowało lub legitymowało się stażem nie dłuższym niż 5 lat – łącznie 74,5%. Na przestrzeni omawianego roku bezrobocie w tej kategorii wzrosło o 0,3 tys. osób, tj. o 37,8%.

V. PODSUMOWANIE

1. W 2012 r., przy utrzymujących się niekorzystnych uwarunkowaniach w gospodarce światowej i europejskiej oraz słabnącej koniunkturze krajowej, odnotowano spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego w Polsce. W kolejnych kwartałach nasilały się trudności na rynku pracy, pogarszała się dynamika zatrudnienia, wyraźnie rosło bezrobocie. Według BAEL, w ujęciu rocznym (IV kwartał 2011 r. = 100) dodatnią dynamikę wzrostu liczby pracujących (o 1,3%) odnotowano w odniesieniu do osób zamieszkałych na wsi, przy spadku liczby pracujących (o 0,6%) w miastach. Skutkowało to zwiększeniem się wskaźnika zatrudnienia na wsi o 0,4 punktu procentowego w skali roku, przy jego spadku w miastach o 0,2 punktu. Należy przy tym podkreślić, że wartość wskaźnika, była wyższa dla obszarów wiejskich i wyniosła 50,8%, wobec 50,1% w miastach. Tempo wzrostu bezrobocia rejestrowanego było na obszarach wiejskich słabsze niż w miastach (7,4% wobec 8,1%), co znalazło przełożenie w spadku odsetka bezrobotnych zamieszkałych na wsi z 44,1% w końcu 2011 r. do 43,9% w końcu 2012 r. Podobnie jak rok temu, najwyższy udział bezrobocia rejestrowanego na wsi występował w województwach Polski południowej i południowo-wschodniej, a więc w rejonach o najwyższym udziale mieszkańców wsi w ogólnej liczbie ludności.

2. W omawianym 2012 roku w odniesieniu do roku poprzedniego odnotowano zwiększenie napływu i zmniejszenie odpływu bezrobotnych z rejestrów urzędów pracy. W miastach napływ był wyższy o 1,8%, na wsi o 3,4%. W miastach odpływ z bezrobocia w porównaniu z ubiegłym rokiem był niższy o 3,4%, na wsi o 1,0%. Podjęcia pracy stanowiły 44,6% odpływu bezrobotnych zamieszkałych na wsi i 43,3% odpływu bezrobotnych zamieszkałych w miastach. Należy przy tym podkreślić, że liczba osób podejmujących pracę była niższa niż przed rokiem i spadek ten odnosił się do mieszkańców miast i wsi.

3. Z punktu widzenia zasobów pracy struktura wiekowa bezrobotnych z obszarów wiejskich, z racji wysokiego odsetka ludzi młodych, jest potencjalnie korzystniejsza niż w miastach. W końcu 2012 r. z ogółu bezrobotnych zamieszkałych na wsi, bezrobotni w wieku 18-34 lata stanowili 54,7%, podczas gdy w miastach odsetek ten wynosił 44,9%. Niekorzystna w stosunku do bezrobotnych w miastach pozostaje natomiast struktura poziomu wykształcenia oraz kwalifikacji zawodowych. Niski poziom wykształcenia i brak kwalifikacji zawodowych zmniejszają szanse bezrobotnych zamieszkałych na wsi na znalezienie zatrudnienia poza rolnictwem, tak w miejscu zamieszkania, jak i poza nim. W końcu 2012 r. aż 60,3% bezrobotnych z obszarów wiejskich legitymowało się wykształceniem poniżej średniego, a 30,4% nie posiadało kwalifikacji zawodowych. W miastach wielkości te kształtowały się odpowiednio na poziomie 51,8% i 28,2%.

4. Zgodnie z wynikami opracowanej przez GUS prognozy demograficznej ludności do roku 2035, w całym tym okresie obserwować będziemy ubytek ludności w miastach, natomiast na terenach wiejskich liczebność zamieszkującej tam populacji, będzie do 2020 roku, stale wzrastała. W ostatnich latach obserwowany był trend dodatniego salda migracji na wieś, przy czym nadwyżka napływu ludności na obszary wiejskie pochodziła z miast. Mając na uwadze powyższe, szczególnie ważnym staje tworzenie na wsi pozarolniczych miejsc pracy. O ich powstawaniu decyduje z kolei tempo wzrostu gospodarczego, stąd w krótszej perspektywie czasu istotne jest kierowanie do bezrobotnych odpowiednich form pomocowych. Biorąc pod uwagę aktywizację osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi, w 2012 r. relatywnie dużo z nich brało udział w zajęciach klubów pracy w zakresie aktywnego poszukiwania pracy (48,8% ogółu bezrobotnych uczestników), podjęło pracę sezonową (51,0% ogółu bezrobotnych podejmujących tą pracę), skierowanych zostało do prac subsydiowanych, w tym zwłaszcza do robót publicznych (58,1% ogółu podjęć robót) oraz do prac interwencyjnych (53,8% ogółu podjęć tej formy zatrudnienia).